

MASLENİTSA VE NEVRUZ BAYRAMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ
RELATIONSHIP BETWEEN HOLIDAY CALLED MASLENITSYA AND
NEVRUZ

Semra ALYILMAZ*

Özet

Maslenitsa, başta Ruslar olmak üzere Slavyen halklar tarafından her yıl 3-9 Mart günleri arasında kutlanan bir bayramın adıdır.

“Yağlı Bayram” / “Yağ Bayramı” anlamlarına gelen ve Halk Bayramı olarak kutlanan Maslenitsa'nın temelinde Ruslar'ın Hristiyanlık öncesinde doğayla (kışın uğurlanışı ve baharın gelişiyle ilgili) yaşayış ve inanışları yatar.

Maslenitsa, hem kutlanış sebebi, hem de kutlama biçimiyle Türk dünyasında kutlanan Nevruz'la büyük benzerlikler gösterir.

Bu makalede önce “Maslenitsa” sözcüğü ve “Maslenitsa Bayramı” hakkında ayrıntılı olarak bilgi verilmiş; sonra da söz konusu bayramın “Nevruz Bayramı”yla benzerlikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Maslenitsa, Yağlı Bayram / Yağ Bayramı, Rus, Slavyen halklar, Nevruz, Türk dünyası

Abstract

Maslenitsya is the name of holiday which is celebrated yearly by Slavic Nations including Russian people from March 3-9.

Maslenitsya means “Oiled Holiday” and the basis of the Maslenitsya which is celebrated as a holiday - is the Russian peoples' mode of life before Christianity - harmony with nature and belief.

There are many similarities between Maslenitsya and Nevruz in reason and type of celebration in Turkic people.

This article includes detailed information about the word “Maslenitsya” and about this holiday as well as some about the similarities between Maslenitsya and Nevruz.

Key Words: Maslenitsya, Oiled Holiday, Russian people, Slavic Nations, Nevruz, the Turkic civilisation.

* Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Ø. Giriş:

Ait olduğu aile, toplum ve milletle birlikte aynı ortamı paylaşan insanoğlu, içinde yaşadığı doğayla da sıkı ve sürekli bir ilişki içinde bulunur. Nitekim insan yaşamının en vazgeçilmezi olan doğa, kimi zaman onun kaygılarının ve sıkıntılarının; kimi zaman beklentilerinin; kimi zaman da mutluluğunun kaynağı olur. Bu sebeple de insanoğlu doğa olayları, mevsimler ve bunların kendi yaşamı üzerindeki etkileriyle ilgili olarak tarihin her döneminde (zamanla dinî ve millî özellik de taşıyan) “karşılama”, “uğurlama” “anma”, “kutlama”... günleri ve törenleri düzenlemiştir.

Düzenlenen eğlenceler, merasimler ise, bir seri gizli fonksiyonların tatminine yönelmiştir. İlk olarak bu merasimler, cemiyetin dağılmış hâlde yaşayan üyelerini belli zamanlarda bir araya toplamak, ortak bir faaliyete yöneltmek fonksiyonuna sahiptir. Böylece merasimler, ortak bir gaye yaratarak bunun etrafında birliği sağlamaktadır. İkinci olarak bu merasimler, hissî gerilim ve baskının, bereketin, verimin kaçmasıyla birleşerek meydana getirebileceği kötü etkileri kontrol altına almak fonksiyonunu görürler. Merasimlere, eğlencelere katılanlar böylece, tabiat kuvvetlerini de kendi kontrolleri altına alabilecekleri inancını pekiştirirler. Böylece merasimler, çaresizliklerin de bir ilacı olma durumundadır. Merasimler, gerilimin yönetilmesi konusunda bir diğer unsurun kaynağıdır. Bunlar cemaat üyelerinin gerçek hayatta belli bir süre için de olsa uzaklaşmalarını sağlamaktadır. Eğlenceler, törenler sırasında günlük endişeler unutulmakta, mistik bir hava içinde fertler kendilerinden geçmektedirler. Burada önemli bir nokta, bu gizli fonksiyonların hiç birinin cemaat üyeleri tarafından fark edilmemesidir (Nirun-Özönder, 1990, 260-261).

1. Maslenitsa

1.1. Maslenitsa (масленица) Sözcüğünün Kökü ve Anlamı:

Maslenitsa kavram işaretinin kökü hakkında iki farklı görüş bulunmaktadır:

a). **Maslenitsa** kavram işareti yağ anlamına gelen **maslo** kelimesinden türetilmiştir. Nitekim sözcük **maslennaya** (yağlı) sıfatına /-itsa/ ekinin getirilmesi ile ortaya çıkmıştır (Şanskiy-İvano- Şanskaya,1971: 257).

b). **Maslenitsa** kavram işaretinin yağ anlamına gelen **maslo** sözcüğüyle hiçbir ilgisi yoktur. Söz konusu kavram işareti güneş anlamına gelen **solntse** sözcüğüne Arapça’da yer ve zaman bildiren /ma/ öntakısının eklenmesiyle oluşturulmuştur (<http://sirag7.narod.ru/NNV/lecturesNNV/K05.htm>).

Maslenitsa kavram işaretinin kökünün Rusça масло / **masla** (yağ) sözcüğüne dayandırılması daha doğru olmalıdır. Zira kutlamalara katılanlar arasında tarafımızdan yapılan görüşmelerde de sözcüğün **maslennaya** масло / **masla** (yağ) ve **maslennaya** yağlı kavram işaretleriyle ilişkilendirilip “**Yağlı Bayram / Yağ Bayramı**” anlamlarında işlek bir şekilde kullanıldığı tespit edildi. Ancak sözcüğün kökeninin yağla ilgili olması kutlamaların vazgeçilmez sembollerinden biri olan güneş’in değerini hiçbir şekilde azaltmaz. Bu bayrama Yağlı Bayram / Yağ Bayramı denmesinin temelinde ise, hem yağın bolluk ve bereketin sembolü olarak görülüp kutsal sayılması hem de kutlama süresince (daha sonra başlayacak Büyük Oruç’ta yenilip içilmesi yasak olan) yağ, süt, peynir, kaymak ve bunlarla yapılan akıtma (krep), pasta, (etsiz) börek vb. fazlaca tüketilmesi yatar.

“Verimlilik Tanrısı Veles”le de ilgili olan Maslenitsa, kış mevsiminin bitip güneşin yüzünü göstermesi, yavaş yavaş baharın gelmesi, baharla birlikte her şeyin yenilenmesi, canlanması sebebiyle kutlanır. “Halk Bayramı” da denilen bu bayrama, Hristiyanlığın Slavyen Halklar arasında kabul edilmesinden sonra, farklı bir kimlik kazandırılmış ve Hristiyanlık’la ve Hz. İsa’nın yeniden doğuşuyla irtibatlandırılmıştır.

Maslenitsa’yı Hz. İsa ve Hristiyanlık’la irtibatlandıranlar, “yağ”ın “su”dan sonra vaftiz törenlerinin vazgeçilmez ögesi olduğunu, yeni doğanların ömürlerinin sağlık, bolluk ve mutluluk içinde geçmesi için vücutlarının tamamına yağ sürüldüğünü; hastaların iyileştirilmek için din adamları (piskopos veya rahipler) tarafından “kutsanmış yağlar”la yağlandığını; ölenlerin öbür dünyalarının parlak olması için yüzlerine “kutsanmış yağ” sürüldüğünü... bu sebeple de yağın doğumdan ölüme Hristiyan dünyası için öneminin tartışılmayacağını belirtmektedirler.

Gerçekte Hristiyanlık’la hiçbir ilgisi bulunmayan Maslenitsa, Slavyen Halklar’ın özellikle de Ruslar’ın Hristiyanlık öncesinde **doğayla (kışın uğurlanışı ve baharın gelişiyiyle ilgili / kötülüklerin kovulup iyiliklerin davet edilmesiyile)** ilgili yaşayış ve inanışının ürünüdür.

Konuyla ilgili araştırma ve inceleme yapan bilim adamları da hem Maslenitsa’nın hem de bu kapsamda kutlanan diğer bayramların Hristiyanlık’la ilgisinin bulunmadığını, bu bayramların güneş takvimiyle ilişkili olduğunu ifade etmektedirler (Propp, 2000, 17).

1.2. Maslenitsa Bayramı’nın Kutlanma Zamanı:

Maslenitsa, Ortodokslar’ın Büyük Oruçlar’ı öncesinde, Paskalya’ya 7 hafta kala, 3-9 Mart günleri arasında kutlanır ve her zaman pazartesi günü başlar.

Maslenitsa’nın 3-9 Mart tarihleri arasında kutlanıyor olmasının Nevruz’un Türk dünyasının birçok bölgesinde eski hesaba göre martın dokuzunda kutlanmasıyla ve “Mart Dokuzu Bayramı” şeklinde adlandırılmasıyla yakın ilgisi vardır.

1.3. Maslenitsa Bayramı Kutlamaları Çerçevesinde Yapılanlar:

1.3.1. Maslenitsa Bayramı Öncesinde Yapılanlar:

Uzun ve çetin geçen kış mevsimi yüzünden bunalan, yaşamları sıradanlaşan Ruslar, Maslenitsa’ya birkaç gün (bir hafta) kala olağanüstü bir hazırlık, gayret ve heyecan içinde görülürler. Soğukların tesirini yitirmeye; havaların yavaş yavaş ısınmaya yüz tuttuğu bugünlerde Ruslar’ın yaşadığı ortamla ve doğayla ilgisi de artmaya başlar. Onlara farklı milletlerden ve inanışlardan olmalarına rağmen uzun yıllar bir arada yaşayan komşuları da eşlik ederler.

Rusya’da, Kırgızistan’da, Kazakistan’da, Özbekistan’da ve Azerbaycan’da farklı yıllarda konuyla ilgili tarafımızdan gerçekleştirilen araştırma ve incelemelerde kışın çilesini, sıkıntılarını unutturacağına, her türlü iyiliği ve güzelliği beraberinde getireceğine inanılan bayram öncesinde genelde şunların yapıldığı tespit edilmiştir:

1. Çevre temizliği yapılarak evlerin, bahçelerin, parkların, cadde ve sokakların sürekli temiz kalmasına dikkat edilir.

2. Evlerin içleri ve dışları badanalanıp boyanır. Atılacak eski eşyalar atılır; yenilenecekler yenilenir; tamir gerektirenler ise, tamir edilir.

3. Evlerin bahçelerinde, caddelerde, sokaklarda ve parklarda bulunan ağaçların bakımı yapılır; çiçeklerin toprakları değiştirilir.

4. Mezarlıklara gidilerek mezarların bakımı, onarımı yapılır; üzerlerine veya etraflarına bahçe çiçekleri / bitkileri dikilir:¹

5. Kutlamaların gerçekleştirileceği alanlar görkemli bir şekilde süslenip, donatılıp, ışıklandırılıp panayır yerine dönüştürülür.

6. Hayvanların boynuzlarına veya boyunlarına canlılığın, dirilişin, sağlığın ve sağlamlığın sembolü olarak görülen “kırmızı renkli” özel olarak hazırlanmış objeler (örneğin yularlar, boncuklar, halkalar, kurdeleler...) bağlanır. Söz konusu objeler Maslenitsa süresince çıkartılmaz.

7. Kutlamalar eğer kapalı mekânlarda yapılacaksa buralar da en az birkaç gün öncesinden Maslenitsa'nın ruhunu yansıtan objeler ve materyallerle donatılıp kutlamalara uygun hâle getirilir.

8. Maslenitsa'dan önceki dönem genelde evlenme dönemi olarak bilinir. Evlenecek gençler / kimseler evliliklerini Maslenitsa öncesinde yaparlar. Yeni evlenen çiftler Maslenitsa'da âdeta “çifte bayram” yaşarlar.

9. Maslenitsa için özel kıyafetler alınır veya dikilir.

10. Kışın ağır geçtiği ve ulaşımın atlı kızaklarla yapıldığı bölgelerde Maslenitsa sırasında atlı kızak yarışları yapılır. Maslenitsa öncesinde bu ve diğer yarışlar / yarışmalar için hazırlıklar yapılır.

11. Maslenitsa, şarkıların söylenip, müzik aletlerinin çalınip, dansın ve eğlencenin doruğa ulaştığı bir bayramdır. Bu sebeple de Maslenitsa öncesinde ekipler, korolar kurulur ve bu ekiplerde korolarda görev alanlar bir dinî ayine hazırlanır gibi hazırlık yaparlar. Aynı

¹ Makale içinde yer alan fotoğraflar *Dr. Cengiz ALYILMAZ Arşivi*'nden; Maslenitsa ve Nevruz'la ilgili görsel sitelerden alınmıştır. Arşivinden ve değerli bilgilerinden yararlandığım meslektaşım *Dr. Cengiz ALYILMAZ* a ve Kırgızistan'daki araştırmaları sırasında yardımlarını gördüğüm *Uz. Nurdin USEEV*'e teşekkür ederim.

ekip içinde görev icra edecek veya yarışacak olanlar için Maslenitsa öncesindeki her gün ciddi bir hazırlık dönemi niteliği taşır.

12. Bayram süresince et yemek yasak olduğundan Maslenitsa öncesindeki hafta bolca et ve etli ürünler tüketilir. Et tüketiminin en fazla olduğu gün ise, Maslenitsa'dan bir önceki gün olan Pazar günüdür. Anılan güne bu sebeple "Et Pazarı" adı verilir.

13. Bayrama adımı verecek olan "kukla"nın yapımı için gerekli malzemeler alınıp bir tarafa konulur.

14. Maslenitsa, coşkusunu yansıtan davetiyeler, afişler ve kartpostallar hazırlanır. Bunların üzerlerinde genellikle "güneş" ve "blini" resim ve şekilleri yer alır.

1.3.2. Maslenitsa Bayramı Sırasında Yapılanlar:

Maslenitsa Bayramı, 3-9 Mart günleri arasında bir haftalık süreyle kutlanır. Kutlamaların yapıldığı her günün ayrı bir adı vardır. Bu ad o gün içinde yapılması gereken gelenek ve törenlerle ilgili bir kavram işaretinden (sözcük veya sözcük grubundan) oluşur.

1. I. Gün (3 Mart Pazartesi): Bayramın ilk günü "Karşılama" olarak adlandırılır. Bugünde akrabalar, eş dost, konu komşu birbirlerini ziyaret eder; bayramlaşır; yenilen "blini"ler (krepler / akıtmalar), içilen şaraplar eşliğinde bayram süresince yapacakları etkinlikleri konuşurlar.

Maslenitsa Bayramı'nın en vazgeçilmez ögesi hiç kuşkusuz ki, "güneş"i, "yeniden doğuş"u, "bolluk ve bereket"i sembolize eden "blini"dir:

Blini taze, sıcak, yuvarlak ve sapsarı olduğundan "güneş"in temsilcisi olarak kabul edilip bayramın ilk günü bolca yapılarak başta yoksullar olmak üzere konuya komşuya dağıtılır.

Bayramın I. gününü ayrıca adına "maslenitsa" denilen bir kukla yapılır. İçi samanla doldurulan kuklanın, üzerine renkli kıyafetler giydirilir ve baş kısmının da güneşe benzemesine özen gösterilir:

2. II. Gün (4 Mart Salı): Bayramın ikinci günü erkeklerin kızlara; kızların da erkeklere kendilerini beğendirmeye çalıştıkları çok özel bir gündür. Oyun, eğlence ve yarışların başladığı bugünde erkekler kızları kızaklarla kaymaya ve blini ziyafetine davet ederler. Erkekler kadar olmasa da kızlar da karşı cinslerini etkilemek için gayret gösterir; onları çeşitli oyunlar oynamaya ve dans etmeye çağırırlar. Bugüne “oyun”, “cilve”, “civeleşme” adları verilir. Önceki yıllarda evlenmek isteyen gençlerin birbirlerini görmeleri için en önemli gün ve fırsat olarak nitelendirilen II. Gün (Salı) günümüzde bile sonu evliliğe giden birçok ilişkiye olanak sağlamaktadır.

Düzenlenen tören alanlarında erkekler kızlara ve rakiplerine korkusuz, güçlü, sağlıklı, cesur olduklarını ispat etmek için başlarından aşağı buz gibi sular dökerler veya buz gibi soğuk sulara girerler.

Bugün ayrıca at arabalarıyla, kızaklarla geziler de yapılır. At arabalarına, kızaklara binen erkekler, kadınlar, çocuklar oturdukları yerlerin (köylerin, mahallelerin) etrafını dairesel biçimde dolanırlar. Halk inancına göre bu dairesel geziler güneşi tazim etme, ona saygı gösterme amacını taşımaktadır (Lipinskaya, 1989, 122).

3. III. Gün (5 Mart Çarşamba): Bayramın üçüncü günü “tatlı günü”, “ağzının tadını bilenler günü”, “damatlar günü” olarak adlandırılır. Temelinde kaynanalarla damatlar arasındaki kırgınlıkların, dargınlıkların kaldırması; sevginin, saygının pekiştirilmesi düşüncesinin yattığı bu günde kaynanalar blini hazırlayıp damatlarını davet ederler. Bugün oynanan oyunlarda da kaynana-damat ilişkileri ön planda tutulur.

4. IV. Gün (6 Mart Perşembe): Perşembe, bayram nimetlerinin sofralarda en bol şekilde yer aldığı, cömertlikte herkesin birbiriyle yarıştığı, her şeyin öncekinden en az birkaç kat fazla tüketildiği, sevincin, neşenin, eğlencenin âdeta dorukta yaşandığı gündür. Bu yüzden de bayramın IV. gününe “sefahat” adı verilmektedir.

Bayramın IV. günü saflığın ve temizliğin, sevginin ve neşenin, iyiliğin ve güzelliğin, aydınlık geleceğin sembolü olarak kabul edilen çocuklar da sahnede yerlerini alırlar. Aileler çocuklarının giyimlerine kuşamlarına bir başka özen gösterir; onlara en güzel, en canlı renklerden oluşan kıyafetlerini giydirirler. Son derece güzel giysiler içindeki

çocuklar da bayramın ve günün anlamına uygun şarkılar söyleyip ellerinde güneşi temsil eden kuklalar taşıyarak hem törenlerin baş kahramanı / gözdeleleri olduklarını gösterirler hem de bu geleceğin geleceğe taşınmasında önemli rol oynarlar.

5. V. Gün (7 Mart Cuma): Maslenitsa'nın beşinci günü, Çarşamba gününün bir rövanşı gibidir; nitekim "kaynanalar günü" olarak kutlanmaktadır. Bugün damatlar taze bliniler yapar; birbirinden güzel içkiler hazırlar; masaları en güzel şekilde donatıp kaynanalarına verdikleri değeri göstermeye çalışırlar.

6. VI. Gün (8 Mart Cumartesi): Bayramın altıncı günü "görümceler günü" olarak kutlanmaktadır. Bugün evin gelini evlerine davet ettikleri görümcelerine (eşinin kız kardeşine / kardeşlerine) "kocasına sadık bir eş; yuvasına bağlı, başarılı, becerikli bir ev hanımı" olduğunu göstermenin / ispat etmenin gayreti içinde olur. Görümcelerinin takdirini, sempatisini kazanmak isteyen gelinler bugün görücüye çıkıyormuşçasına en güzel kıyafetlerini giymeyi de ihmal etmezler. Gün, gelinlerin görümcelerine hediyeler vermeleriyle sona erer.

7. VII. Gün (9 Mart Pazar): Maslenitsa'nın son günü sevincin ve üzüntünün birlikte yaşandığı bir gündür. İnsanların hem bayram öncesinde hem de bayram süresince aralarında ortaya çıkan dargınlıklar, kırgınlıklar yüzünden birbirlerinden özür diledikleri, gönüllerini aldıkları bugün "özür günü", "bağışlama günü" ve "uğurlama günü" olarak adlandırılmaktadır. Uğurlama gününde:

a) Ormandan yeni yapraklanmış bir ağaç dalı kesilip getirilir. Söz konusu ağaç dalı ev ev dolaştırılır. Sonra bu ağaç dalı kutlama alanına doğru yola çıkarılır. İnsanlardan biri yeşil elbise giyip başına çiçeklerden yapılmış taç koyar; elinde süslenmiş ağaç dalıyla gösterinin en önünde yer alır. Karşı taraftan ise beyaz elbise giymiş, elinde kuru ağaç taşıyan biri yola kar serpe serpe gelir. Her iki taraf birbirine saldırır... Mücadelenin sonunda yeşil elbiseliler (yani bahar) beyaz elbiselileri (yani kışı) yener (Abbaslı, 2007, 24-29).

b) Bayram süresince elden ele dolaşan; kışın ve geride kalan yılın sembolü olan samandan yapılmış kukla ("maslenitsa") yakılır; külleri toplanıp bereket getirmesi için tarlalara serpilir. Kuklanın hem yanışı hem de küllerinin tarlalara serpilişi sırasında Tanrı'ya bir sonraki yılın bolluk ve bereketli geçmesi için dua edilir.

“Maslenitsa” adlı kuklanın yakılışı sırasında bazen “şaman” kılığına giren kimselerin ateşin etrafında dönüp elindeki şaman davulunu çalarak kötü ruhları kovmaya çalıştıkları görülür:

c) Kutlamalar için kurulmuş / oluşturulmuş alanlarda büyük bir ateş yakılır; hem bayramdan kalan atıklar, hem de bir sonraki yıl gerekli olmayacağı düşünülen eşyalar yakılan ateşlere atılır. Yanan şeyler tamamen tutuştuktan sonra etrafında oyunlar oynanıp,

şarkılar söylenir. Ateşin seviyesi normale döndükten sonra da dilek dilenip üzerinden atlanır:

Kışın ağır geçtiği bölgelerde, karların, buzların bir an önce erimesi arzulandığından ateşler sembolik olarak bir buz kütesinin, kar kütesinin veya kardan adamın etrafında yakılır.

ç) Mezarlıklar ve toplumun önde gelenlerine ait mezarlar ziyaret edilir.

d) Son bir kez daha konu komşu ve yakınlar ziyaret edilip özür dilenip gönülleri alınır.

e) Ailenin en büyüğünün evinde toplanıp bir sonraki yıl için iyi dileklerde bulunulur.

Maslenitsa bayramı bugün gelinen noktada yalnız Ruslar ve diğer Slavyen halklar tarafından değil; onlarla sıkı ilişki içinde bulunan Türk boyları (başta Tatarlar ve Gagavuzlar olmak üzere) tarafından da aynı tarihte aynı coşku ve heyecanla kutlanmaktadır (Tereşenko, 1999, 299).

2. Nevruz

2.1. Nevruz Sözcüğünün Kökü ve Anlamı:

Aslı Farsça olan ve "yeni gün" anlamına gelen "nevruz < nev: yeni + rûz: gün)" kavram işareti, baharın gelişiyile ilgili Türk dünyasında kutlanan bir bayramın adı olarak da bin yıla yakın bir süredir Türkçe'nin kullanım alanında, yazılı kaynaklarında (Divan ü Lügati't-Türk'te) yer alır. Söz konusu kavram işareti Türk lehçe, şive ve ağızlarında küçük fonetik değişikliklerle şöyle geçmektedir:

Azerbaycan Türkçesi: novruz / nôruz / noyruz / nuhruz; Başkurt Türkçesi: nauruz; Batı Trakya Ağızları mervis; Çuvaşça: nuras; Kazak Türkçesi: navruz / navrûz; Kırgız Türkçesi: nooruz; Nogay Türkçesi: navruz; Özbek Türkçesi: nevroz; Standart Türkiye Türkçesi: nevrüz; Standart Türkiye Türkçesi'nin Ağızları: navrız / narvız / navruz / narvuz / nervuz; Tatar Türkçesi: nevrüz; Türkmen Türkçesi: novruz; Uygur Türkçesi: norûz... (Gemalmaz, 1996, 155-157; Alyılmaz, 1998,1-5; Devlet, 1999, 1-99, Demir, 2002, 49-59; Yıldız, 2004, 36-39; Uca, 2007a, 137-170).

“Nevruz” kavram işaretinin karşıladığı kavramı ifade edebilmek için Türkçe’de “mart dokuzu”, “mart bozumu”, “gün dönümü”, “döl katımı”, “yeni gün”, “yeni yıl”, “yılbaşı”, “yıl sırtı”, “ulusun ulu günü”, “yaz bayramı”, “bozkurt”, “ergenekon”... sözcük / sözcük grupları da kullanılmıştır. Hem nevrüz hem de anılan bu sözcük gruplarının tamamı kışın sona eriş, baharın gelişi, yeni bir yılın başlangıcı ile ilgilidir.

Nevruz teriminin kullanıldığı coğrafya, Türkler ve yakın komşuları olarak sınırlanmaktadır. Nevruz teriminin kullanıldığı, nevrüz mitlerinin yaşadığı ve ritüelistik törenlerinin icra edildiği coğrafya, kendi içinde iklim özellikleri bakımından önemli farklılıklar göstermemektedir. Yani bu coğrafyanın bir bölümü baharı yaşarken diğeri güz ayında değildir veya bir bölümü dört mevsime sahipken diğeri bölümü kutuplar gibi soğuk veya tropik bölgeler gibi sıcak değildir. Kuzey yarımkürede yer alan bu coğrafyada, kışlar çok sert geçmekte ve yazın gelişi özlemle beklenmektedir. Bu özlemle bekleyiş, yaz ve kış mevsimlerinin nasıl oluştuğunu merak eden ilk dönem insanına büyük bir mitler dünyası hazırlamıştır: Yaz tanrısı, kış tanrısı, onların büyük kavgaları, turnalarla, leyleklerle veya öksüz oğlan, çiğdem, nevrüz gibi çiçeklerle gelen Yaz tanrısının zafer müjdesi... Bu nedenle, doğal olarak yeryüzünde yaz ve kış mevsimleri arasında büyük iklim değişiklikleri olmayan coğrafyaların Nevruz mitleri yoktur ve bu bölgelerde Nevruz ritüelleri uygulanmamaktadır. Nevruz’un gece ile gündüzün eşitlendiği gün kutlanması, ertesi gün gündüzün uzamasına, dolayısıyla güneşin daha fazla yer yüzünü ısıtmasına karşı duyulan sevinci göstermektedir (Oğuz, 2002).

Önceleri tamamen doğayla ilgili olarak kutlanan Nevruz bayramına sonraları (tıpkı Maslenitsa bayramında olduğu gibi) dinî bir kimlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Nevruz bayramının kutlandığı güne (21 Mart) dinî ve mistik anlam yükleyenler için bugün: dünyanın ve Hz. Adem (a.s.)’in yaratıldığı günü, Hz. Adem (a.s.) ile Hz. Havva (r.a.)’nın cennetten kovulduktan sonra bağışlanıp tekrar bir birlerine kavuştukları günü, Hz. Nuh (a.s.)’un gemisinin karaya oturduğu günü, Hz. Yunus (a.s.)’un balığın karnından kurtulduğu günü, Hz. Yusuf (a.s.)’un atıldığı kuyudan kurtarıldığı günü, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in peygamberlik hil’atini giyindiği günü, Hz. Ali (r.a.)’nin doğum gününü, Hz. Ali (r.a.)’nin halife olduğu günü, Hz. Ali (r.a.)’nin Hz. Fatma (r.a) ile evlendiği günü... bildirmektedir. (Çay, 1991, 21-23; Alyılmaz, 1998, 1-5; Söylemez, 1999, 40-45; Çobanoğlu, 2000, 57, Uca, 2007b, 151-161).

Nevruz’un eski Türk yaşayış ve inanışıyla, Türk kültür ve uygarlığıyla ilgisini ortaya koymaya çalışan araştırmacılar bu bayramın tarihinin Türk boyları arasında milattan öncesine kadar gittiğini; Çin kaynaklarından (Tu-you’nun T’ongdian adlı eseri, Chou Sülalesi Tarihi...) edinilen bilgilere göre önceleri Hunlar tarafından kutlanıldığını; Hunlar’ın bir kolu olan ve devamı olan (Kök)türkler’in de otlar yeşermeye başladığında bu bayramı kutladıklarını dolayısıyla Nevruz’un hem baharın gelişiyle hem de Türkler’in Ergenekon’dan çıkış günüyle ilgili olduğunu belirtmektedirler (Çay, 1991, 23-27; Ekrem,

1995, 155-160; Turan, 1998, 1-2; Kalafat, 2001, 112-119; Ekici, 2002, 61-70; Ercilasun, 2007, 444-447; Ercilasun, 2009).

Türklük bilimi araştırmacısı Dursun Yıldırım, “[Ergene Kon] = [Erkin Kün] mü?”, başlıklı makalesinde söz konusu bayramın Türkler’in özgürlük ve kurtuluş bayramı olduğunu ancak adının “Ergene Kon” değil; “Erkin Kün” olması gerektiğini savunur (Yıldırım, 2000, 61-149).

Bazı bilim adamları ise, “Nevruz” bayramı ile “Ergenekon” ve “Bozkurt” adlarıyla bilinen destanların ve bayramların birbirleriyle ve Türkler’le ilgisi bulunmadığını; bunların “Türkleştirilme” kaygı ve amacıyla birlikte anıldığını ve kutlandığını; gerçekte 2550 yıllık bir İran ve İranlı bayramı olduğunu kaydetmektedirler (Tekin; 1993; Tekin, 1995; Ölmez, 2003).

Nevruz’un Sultan Melikşah’ın Celalî Takvimi’ni hazırlatıp güneşin koç burcuna girdiği günü yılbaşı olarak ilan edişiyle, İran Hükümdarları’ndan Cemşid’in Azerbaycan’ı ziyaretiyle ilişkilendirildiği de bilinmektedir.

Türk dünyasının farklı bölgelerinde (Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkiye...) bizzat katıldığım Nevruz bayramı kutlamalarında bu bayramın da tıpkı Maslenitsa gibi kışın uğurlanışı ve baharın gelişiyle ilgili yaşayış ve inanışın ürünü olduğunu tespit ettim.

2.2. Nevruz Bayramı’nın Kutlanma Zamanı:

Nevruz bayramının hazırlıkları ve bir iki hafta öncesinden başlamış olsa da Türk dünyasının genelinde bayram gece ile gündüzün eşit olduğu 21 Mart günü büyük törenlerle kutlanmaktadır. Türk dünyasının bazı bölgelerinde bayramın 22 Mart günü de aynı coşku ile kutlandığı bilinmektedir.

Türk Cumhuriyetleri’nde halkın gönül rahatlığıyla bayram hazırlıklarını ve kutlamalarını yapmaları; kırsal kesimlerde yaşayanların şehir merkezlerinde yapılacak törenlere katılabilmeleri için bütün resmi kurum ve kuruluşlar Nevruz bayramı süresince (ortalama 5-7 gün boyunca) tatil edilmektedir.

2.3. Nevruz Bayramı Kutlamaları Çerçevesinde Yapılanlar:

2.3.1. Nevruz Bayramı Öncesinde Yapılanlar:

Türk dünyasında Nevruz bayramının hazırlıklarına bir iki hafta öncesinden başlanır. Canlanan, uyanan, tazelenen doğayla birlikte insanlar da yeni bir yıla her türlü pislikten, kötülükten ve çirkinlikten ayıklanmış, tertemiz bir dünyada, sağlıklı mutlu ve huzurlu bir şekilde girmeyi hedeflerler. Bu sebeple de insanlar Nevruz öncesinde hem içinde yaşadıkları çevrenin fizikî yapısında, hem de kendi yaşayış ve davranışlarında değişiklikler yapma gereğini duyarlar.

Nevruz bayramı öncesinde Türk dünyasında genelde şunlar yapılmaktadır:

1. Çevre temizliği yapılarak evlerin, bahçelerin, parkların, cadde ve sokakların sürekli temiz kalmasına dikkat edilir. Evlerin, bahçelerin, parkların, cadde ve sokakların temizliğinde uğur getireceğine inanılan (akarsulara, ırmaklara karışıp gelen) kar sularının kullanılmasına özen gösterilir.

Çevrenin temizliğinde kullanılan süpürgelerden (“saggavullar”dan) üzerlerine eski püskü kıyafetler giydirilerek kuklalar yapılır. Yaşlı bir kadın görüntüsü verilen ve geride bırakılan yılı ve kışı sembolize eden bu kuklalar 21 Mart günü akşamı yakılan büyük Nevruz ateşine atılır.

2. Evlerin içleri ve dışları badanalanıp boyanır. Atılacak eski eşyalar atılır; yenilenecekler yenilenir; tamir gerektirenler ise, tamir edilir.

3. Evlerin bahçelerinde, caddelerde, sokaklarda ve parklarda bulunan ağaçların bakımı yapılır; çürüyen, kırılan dalları kesilir; çiçeklerin toprakları değiştirilir.

4. Mezarlıklara, türbelere, ziyaretgâhlara gidilip bez bağlanır; adaklar adanıp dualar edilir. Bayram öncesinde yapılan bu mezar ziyaretine “kabirüstü” denilir. Kabirüstü ziyareti sırasında hem acıyı unutturmak hem hayır yapmak amacıyla kimi bölgelerde (Azerbaycan, Nahçıvan, Türkiye...) şerbet, şeker, şekerleme dağıtılır.

5. Kutlamaların gerçekleştirileceği alanlar görkemli bir şekilde süslenip, donatılıp, ışıklandırılıp panayır yerine dönüştürülür.

6. Nevruz öncesinde kirli olan bütün çamaşırlar, yataklar, yorganlar, örtüler, günlük kullanılan halılar kilimler vb. yıkanıp temizlenir. Bu işler yapıldığında gerektiğinde yakın akrabalarından ve komşulardan yardım alınır / imece usulüne başvurulur.

7. Nevruz’un ruhuna uygun yeni elbiseler alınır veya dikilir.

8. Nevruz günü yemeği / tatlısı (semeni, sümelek, sumalak) yapılmak veya bolluk bereket sembolü olarak evlerde, tören alanlarında masalara konulmak üzere küçük kaplar içinde buğday (semeni) yeşertilir:

9. Nevruzun ritüeli durumundaki objeler (genelde yeni yıl sağlık ve sıhhat getirsin diye “S” harfi ile başlayan yiyecek ve içecekler (sarımsak, sümbül, sumak, susam, safran, su, süt, salep, sirke vd)) hazırlanır. Bunların başında yeniden doğuşun, bolluğun ve bereketin sembolü olan “yumurta”lar pişirilip boyanır; Nevruz günü hem dağıtılmak hem de tokuşturulmak üzere hazır hâle getirilir:

Nevruz günü herkesin görebileceği yüksekçe bir yere konulan ve bir sonraki yıla kadar kadar tazeliğini koruyabilen; yuvarlak biçimde (“güneş”i hatırlatan) “ekmek”ler pişirilir:

10. Nevruz günü kesilecek olan kurbanlar alınıp bakımı yapılır.

11. Birkaç gün üst üste toplanan kaymak, yayıklarda yayılarak taze tereyağı elde edilir. Yayık yayılırken genç kızlar bir araya gelip Nevruz’la ilgili maniler ve türküler söyler; birbirleriyle şakalaşırlar. O yıl elde edilecek ürünün bol ve bereketli olması için yayığın üzerine küçük çocuklar oturtulur.

Nevruz günü yapılan yemeklerde bu taze yağın kullanılmasına özen gösterilir.

12. Nevruz günü at yarışlarına, orta oyunlarına, folklor gösterilerine... katılacak olan yarışmacılar / ekipler yaşamlarındaki en büyük / en önemli gösteriye çıkacaklarmış gibi hazırlık yaparlar.

13. Yakınlar ve çocuklar için hediyeler alınır.

14. Nişanlı kızlara “Nevruz kurbanı” ve “Nevruz’la ilgili hediyeler (honça)” gönderilir.

15. Kimi yerlerde (başta Güney ve Kuzey Azerbaycan olmak üzere, Nahçıvan, Kars, İğdir, Ardahan...) Nevruz’dan önceki Çarşamba günü (Ahır Çerşenbe / Kara Çerşenbe / İlahir Çerşenbe / Son Çarşamba) güneş çıkmadan önce aydınlık ve huzur dolu bir gelecek için suyun üzerinden atlanır; korkak olanların korkaklığının sona ermesi, sağlıklı ve güçlü olması için başından aşağıya su dökülür; ateş yakılıp (tongal galanıp) üzerinden atılarak dilekler dilenir. Yakılan ateşten arta kalanlar toplanıp bir ağacın dibine dökülür. Bugün yakınlar ziyaret edilir; bayram çöreği / ekmeği pişirilir; kavurga (buğday) kavrulur; gelinlik kızların, koçların ve Nevruz’da kesilecek kurbanların başlarına kırmızı kurdele / bez bağlanır; fal açılır; bacalardan hediyeler sallanıp karşılığında hediyeler alınır; doğacak olan çocukların beşikleri alınıp süslenir; kızlar ellerine kına yakarlar; kapılar

dinlenir; insanlar birbirleriyle şakalaşır; hamama gidip temizlenirler. Ahır Çerşenbe günü evin bereketi gider diye bazı şeyler de yapılmaz: Örneğin: dışarıya (konuya komşuya) herhangi bir şey (elek, ekme, yağ, süt, yumurta, para, un, hububat, kibrit, ateş...) verilmez (Nebiyev, 1989, 115-116; Ahundov, 1994, 434-435; İdrisi, 1995, 143; Heyet, 1995, 120; Bozyel, 1996, 111-119; Şimşek, 2002, 167-172; Sakaoğlu – Alptekin, 2004, 379-408; Abbaslı, 2007, 24-29).

Türk dünyasının seçkin, saygın ve unutulmaz şairi Mehemmed Hüseyin Şehriyar *Heyder Babaya Selam* adlı manzum eserinde Ahır Çerşenbe ve Nevruz günü başta Güney ve Kuzey Azerbaycan olmak üzere, Nahçıvan, Kars, İğdır, Ardahan'da... yapılanları şöyle dile getirmektedir:

Bayram yeli çardahları yihanda
Novruz güli gar çiçeği çihanda
Ağ bulutlar köyneklerin sıhanda

Bizden de bir yad eleyen sağ olsun
Dertlerimiz goy dikelsin dağ olsun

...

Bayram ıdı gece guşu ohurdi
Adahlı gız bey corabın tohurdi
Herkes şalın bir bacadan sohurdi

Ay ne güzel gaydadı şal sallamag
Bey şalına bayramlığın bağlamag

Şal istedim men de övde ağladım
Bir şal alıp tez belime bağladım
Gulamgıl'e gaşdım şalı salladım

Fatma hala mene corab bağladı
Han nenemi yada salıp ağladı

...

Bayram olup gızıl palçıg ezeller
Nakgış vurup otağları bezeller
Tahçalara düzmeleri düzeller

Gız-gelinin fındıgçası henası
Heveslener anası gaynanası

Bakiçinün sözi sovi kağızi
İneklerün bulaması ağızi
Çerşenbenin girdekanı mövizi

Gızlar diyer: 'atıl matıl çerşenbe
Ayna tekin behtim açıl çerşenbe'

Yumurtanı göyçek gülli boyardıg
Çakgışdırup sınıanların soyardıg
Oynamahdan birce meger doyardıg

Eli mene yaşıl aşig vererdi
İrza mene novruz güli dererdi

(Şehriyar, 2002, 2-4, 18-22; Ergin, 1981, 1, 6-7).

16. Gösteri alanı yakınlarında kurulan tezgâhlarda satılmak üzere otantik eşyalar hazırlanır.

17. Şairler Nevruz'da okunmak üzere şiirler (nevruziyeler) yazar (Çetin, 2004, 95-128); ressamalar da Nevruz günü sergilenmek ve satılmak üzere resimler, tablolar yaparlar. Türk dünyasında baharın sembollerinden biri de dağ keçisi / tekedir. Dağ keçisi boynuzlarının şeklinden (boynuzlarındaki güneş ışınlarını hatırlatan dilimlerden / çıkıntılardan) dolayı güneşin, dirilişin, yeniden doğuşun, canlanışın, hareketliliğin, ilkbaharın sembolü olarak kabul edilmektedir. Eski Türk kağan ve kumandanlara ait yazıtlarda, süs ve kullanım eşyalarında, kaya üstü tasvirlerde (petrogliflerde) sıkça karşılaşılan dağ keçisi tasvirlerine Nevruzla ilgili tablolarda da rastlanmaktadır.

18. Nevruz coşkusunu yansıtan davetiyeler, afişler ve kartpostallar hazırlanır.

2.3.2. Nevruz Bayramı Sırasında Yapılanlar:

Nevruz bayramının en önemli günü olan 21 Mart'ta genelde şunlar yapılmaktadır:

1. 21 Mart sabahı mümkün olduğunca erken kalkılır. Tan yeri ağarmaya başlar başlamaz bayramlaşma da başlar. Bazı bölgelerde ise, saatler 21 Mart'ı işaret ettiği anda kutlamalara başlanılır.

Türk boyları arasında Allah'ın insanlara rızıklarını Nevruz günü dağıttığına bu yüzden de bugün uyumanın doğru olmayacağına inanılır.

2. Ölenlerin ruhlarının dolaştığına, kendilerini beklediğine inanılarak çok erken saatlerde mezarlıklar ziyaret edilir; mezarların üzerlerine su dökülür; mezarların sunak

kısmına Nevruz için hazırlanan ve genelde kuru olan yiyecekler (kuruyemiş, şekerleme... vd.) bırakılır; sadaka için mezarlıklara gelenlere / dilencilere para vb verilir.

3. Nevruz için alınıp hazırlanmış özel kıyafetler giyilir. Bu kıyafetlerin mensubu bulunulan boyun özelliklerini yansıtmaya dikkat edilir. Çoğunlukla da bayram için “millî kıyafetler” giyilir.

4. Kutlamalara öncelikle aile içinde başlanır; büyüklerin elleri öpülüp; onlardan harçlık ve hediyeler alınır. Daha sonra yakın akrabalar, komşular, hastalar ve yaşlılar ziyaret edilerek karşılıklı hediyeler alınıp verilir.

21 Mart gece ile gündüzün, zengin ile yoksulun, yöneten ile yönetilenin eşit olduğuna inanılan bir gündür. Bu yüzden zengin yoksul ayrımı yapılmadan bayramlaşmalar gerçekleştirilir. Birbirlerine dargın, kırgın, küskün olanlar da bugünü fırsat bilip birbirleriyle bayramlaşıp barışırlar.

5. Türk dünyasının birçok yerinde çocuklar bir ağaç dalına “Nevruz çiçekleri” bağlayıp bunları ziyaret ettikleri evlerin sahiplerine söyledikleri şarkılar, türküler, tekerlemeler eşliğinde verir; karşılığında da hediyeler (yumurta, şekerleme, kuruyemiş bazen de harçlık) alırlar.

6. Kurbanlar kesilip yemekler hazırlanır. Yapılan yemekler arasında bayrama birkaç gün kala yeşertilen buğdaydan yapılmış semeninin (sümelek, sümöölök, sumalak) ayrı bir yeri vardır. Ayrıca bugün “köje / köjö / köcö”, “yağlı çörek”, “bişi”, “samsa”, “lokma tatlısı”, “sütlaç”, “çakçak”, “borsok”, “kuymak”, “beş parmak” ve bolluğun bereketin sembolü bol taneli yemekler (nohut, bezelye, mercimek, bulgur pilavı, bol sebzeli ve safranlı pirinç pilavı...) yapılıp evlerde, caddelerde, sokaklarda dağıtılır.

Yemek dağıtmada her zaman çocuklara, hastalara ve yaşlılara öncelik tanınır. Yatalak durumda olan hastaların ve bakıma muhtaç yaşlıların Nevruz yemekleri ve hediyeleri evlerine götürülür.

Nevruz günü ne kadar yemek pişirilip dağıtılsa, ikrâm sahiplerine o kadar fazla rızık verileceğine inanılır:

Ulus küni kazan tolsa	Ulus günü kazan dolsa
Ol jılı ak mol bolar	O yıl süt bol olur
Ulı kişiden bata alsa	Ulu kişiden dua al(ın)sa
Sonda ajalı jil bolar	O zaman o yıl mutlu ol(un)ur.

(İbrayev, 1996, 193).

Kazak Türkleri, bugün için özel olarak besledikleri atları ve öküzleri kurban ederler. “At”ı gökyüzünün (göyün aygırı); “öküz”ü ise, Ülker yıldızının sembolü olarak gördüklerinden Nevruz’da genelde bu iki hayvanı kurban etmektedirler. Ülker yıldızı, Nevruz’da “güneş”in onu kapatması / üzerinden geçmesi yüzünden görünmemektedir. Ancak Orta Kazakistan’da Ülker’in ikili yıldızı batan güneşin iki yanında öküzün iki boynuzu gibi görünür. Bu yüzden de Kazaklar kutsal saydıkları “at”ın yanında kurban olarak “öküz” de kesmektedirler (İbrayev, 1996, 192).

Azerbaycan’da ise, önceleri genelde iki kurban kesilirmiş. Kurbanlardan biri “Ahır Çerşenbe / Son Çarşamba” günü “güneşe gurban aparma / güneşe kurban sunma” töreninde; ikincisi ise, Nevruz günü (21 Mart’ta) kesilirmiş. Güneşe kurban sunma töreninde: kurban olarak seçilen at, öküz, deve, koyun, koç... yüksek bir tepeye götürülerek

güneş doğmaya başladığında kesilir. Güneşin ilk ışıklarıyla birlikte kesilen kurbanlar yakılan büyük ateşe atılır. Sonra ateşin etrafında dönülerek dua edilir; güneşin büyüklüğü anlatılarak ona övgüler dizilir. Kurban sunumu daha ziyade iki kişi tarafından yapılır. Güneş doğduktan sonra kurbanı sunun kişiler evlerindeki ocağı tutuşturup bereketi artırmak inancıyla yanan ateşten birer köz alarak evlerine dönerler (Nebiyev, 1993, 32-33). “Güneşe kurban sunma töreni” Azerbaycan’da kırsal kesimde yaşayan zengin kimseler tarafından hem inançlı hem de varlıklı ve güçlü olmanın göstergesi olarak (az da olsa) bugün devam ettirilmektedir.

7. Kutlamalar için hazırlanmış alanlara gidilip yapılan törenler izlenir; şarkılar, türküler söylenir, oyunlar oynanır; folklor gösterileri yapılır; toplu hâlde halaylar çekilir.

Türk dünyasının birçok bölgesinde kutlamalara devlet başkanları ve toplumun önde gelen isimleri (ağsaggallar / ak sakallılar meclisi) de eşleriyle birlikte katılırlar.

Devleti yönetenler halkın arasına karışıp oyunlar oynar; söylenen şarkılara, türküllere eşlik ederler. Onların alana gelmesi ve oyunlara katılmasıyla eğlence ve coşku da doruğa ulaşır. Bu durum Eski Türk devletlerinde çeşitli vesilelerle düzenlenen “şölenler”de “kağanın ve katun”un tören alanına gelişi ve halkı selamlayışıyla büyük benzerlik gösterir.

8. Saflığın, temizliğin, yeni yılın, ilkbaharın temsilcisi / sembolü olarak “Bahar Kız”, “Bahar Hanım” adı verilen ya küçük bir kız çocuğu ya da beyaz gelinlik şeklinde elbise giymiş genç bir kız davullar, zurnalar eşliğinde tören alanına getirilir ve ilkbaharın bu temsilcisi tören sonuna kadar kutlama alanın en güzel yerinde oturur. Bahar Kız’a bazı bölgelerde (Azerbaycan, Kırgızistan...) Dede Korkut’u / Korkut Ata’yı temsilen bir erkek de eşlik eder:

9. Kötü ruhlardan ve kem gözlerden korunmak için tören alanında, evlerde ve hayvan barınaklarında tütsüler (ardıç tütsüsü, üzerlik otu tütsüsü... vd.) yakılır:

Tütsü yakılırken dua edilir; dua, temenni içerikli maniler, **tekerlemeler söylenir:**

Üzerriksen havasan	Üzerliksin havasın
Cemi derde davasan	Bütün derde devasın
Üzerrikler çıtdasın	Üzerlikler çatlasın
Yaman gözler pırtdasın	Kötü gözler patlasın

(Nebiyev, 1993, 24).

10. Yarışmalar yapılır. Yarışmalarda önce dilekler dilenip “yumurtalar tokuşturulur.” Daha sonra büyük oyunlar (at yarışları (cirit, gökbürü, atlı kızak...), okçuluk müsabakaları, koç dövüşleri, boğa dövüşleri, horoz dövüşleri, deve güreşleri, yağlı ve minder güreşleri, orta oyunları...) gerçekleştirilir.

11. Alanlara kurulan stantlarda satışlar yapılır; hediyelik eşyalar alınır.

12. Evlenme yaşı gelen genç kızlar ve erkekler parklarda, bahçelerde, ırmak kenarlarında, kafelerde birlikte gezip dolaşip eğlenerek birbirlerini tanımaya çalışırlar.

13. Hoşgörünün doruğa ulaştığı bayram günleri kız istemek için en uygun zamanlardır. Yıl içinde defalarca istenildiği hâlde alınamayan kızlar için bir kez de bugün istemeye gidilir. Çoğunlukla da sonuç alınır.

14. Çifte bayram olsun diye bazı düğünler özellikle bugün yapılır.

15. Bayram öncesinde evlenmiş olan çiftler kızın annesini babasını ziyarete gider, onlarla bayramlaşır; aile fertlerine ayrı ayrı hediyeler sunarlar.

16. Akşam hava kararmaya yüz tuttuğunda “Nevruz ateşi / Nevruz tongalı” yakılır.

Nevruz ateşine yeni yılda işe yaramayacağına inanılan eşyalarla birlikte törenlerden arta kalanlar da atılır. Türk dünyasının bazı bölgelerinde (Türkiye Kars-Ardahan-Iğdır) eski süpürge ve ağaçtan yapılan; üzerlerine eski püskü kıyafetler giydirilerek âdeta yaşlı bir kadın görüntüsü verilen ve geride bırakılan yılı ve kışı sembolize eden kuklalar da Nevruz ateşine atılır.

Nevruz ateşinden atlayanların bütün dertlerinden, hastalıklarından, sıkıntılarından ve borçlarından kurtulacağına inanıldığından yediden yetmişe her yaştaki insan yakılan ateş üzerinden dilekler dileyip atlar:

Ağrım uğrum tökülsün,	Ağrım hastalığım dökülsün
Oda düşüb kül olsun,	Ateşe düşüp kül olsun,
Yansın alov saçılınsın,	Yansın alev saçılınsın,
Menim bahtım açılınsın	Benim bahtım açılınsın

(Ahundov, 1994, 27)

Nevruz ateşinden arta kalan küller daha sonra toplanıp bereket getirsin diye ağaçların diplerine veya bahçelere, tarlalara serpilir.

17. Nevruz akşamı evdeki kişilerin sayısınca mum yakılır.

18. Nevruz günü bazı şeylerin de yapılmamasına özen gösterilir. Örnek: günlük kıyafetle dolaşılmaz; ev temizlenmez; günlük işler yapılmaz; kavga edilmez; küfür edilmez; gıybet edilmez; yalan söylenmez; beddua edilmez; insanlara küsülmez; hayvanlara vurulmaz; Nevruz gülü dışındaki çiçekler, güller, bitkiler koparılmaz...

Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki:

Yukarıda dikkatlere sunulan ve büyük bölümü gezi, gözlem ve alan araştırmasına dayanan bilgiler Maslenitsa ve Nevruz bayramları arasında çok yakın bir ilişki olduğunu açıkça gösterir niteliktedir. Bu ilişki hiç kuşku yok ki, söz konusu bayramları kutlayan milletlerin birbirleriyle olan tarihî ve sosyo-kültürel ilişkilerinin ürünüdür.

Yüzyıllardır birbirlerine yakın coğrafyalarda iç içe yaşamakta olan Ruslar ve Türkler, tarihin her döneminde sosyal, siyasal, kültürel, ticari, askerî ve insanî ilişki içinde bulunmuşlardır. Bu iki millete mensup halklar arasında kimi zaman dostluk, kardeşlik, barış ve dayanışma; kimi zaman da kin, nefret, savaş ve düşmanlık egemen olmuştur. Ancak bütün bunlara rağmen Asyalı bu iki millet arasındaki irtibat hiçbir zaman kesilmemiştir.

Ruslar'la Türkler (Türk boyları) arasındaki ilişki, Napolyon'a: "*Hangi Rus'un birkaç göbek altını kazırsanız Tatar (Türk) çıkar*" sözünü söyletecek kadar ciddi boyuttadır (Barthold, 2000; Gumilev, 2003).

Dünya üzerinde yaşayan ve birbirleriyle sürekli temas durumunda olan toplumların medeniyetleri bakımından birbirlerini etkilemeleri, birbirlerinden şu veya bu biçimde ödünçleme yapmaları tabiidir. Bu tür etkileşimleri, ilerleme yolunda edinilen kazanımlar gibi görmek gerekir. Dünya medeniyeti, bu tür etkileşimler içinde kendini yenilemiştir. Toplumlar, bu ödünçlemeleri yaparken onları yeni yaratıcılıkları için kullanmışlar ise, ardından yeni terkipler ortaya koymakta gecikmemişlerdir (Yıldırım, 2000, 32-45).

Benzer doğa koşullarının, mevsimlerin, mevsim değişikliklerinin birbirleriyle sıkı ilişki içinde yaşayan insanlarda (geniş anlamda milletlerde) benzer algı, tepki ve davranışların oluşmasına neden olması kadar da doğal bir şey yoktur.

Ruslar ve diğer Slavyen Halklar tarafından kutlanan Maslenitsa bayramı ile Türkler ve diğer Asyalı milletler (Çinliler, Japonlar, Koreliler, Farslar...) tarafından da kutlanan Nevruz (Yangı Kün / Yeni Gün, Ulusun Ulu Günü. Cılgayak) bayramları hiç kuşkusuz ki, birbirlerine yakın coğrafyalarda ve aynı doğa koşullarında yaşayan insanların benzer algı, tepki ve davranışlarının ürünüdür. Bu bayramları kutlayanların birbirlerinden etkilenmemeleri, birbirlerinden bir şeyler almamaları da mümkün değildir. Nitekim:

1. Tarihleri ve kutlanış biçimleri arasında farklılıklar bulunmuş olsa da Maslenitsa ve Nevruz bayramlarının her ikisi de “ilkbaharın gelişi” ve “kışın uğurlanışı” ile ilgilidir.

Mevsim değişikliklerinin toprak, hava, su, hayvan ve insan üzerinde derin etkisi olduğu bilinen bir gerçektir. İnsanları fizyolojik, psikolojik ve kültürel açıdan en fazla etkileyen mevsim ilkbahardır. Zira ilkbahar, üremenin, yeşermenin, çoğalmanın başlangıcı; canlılığın, enerjinin artmasıdır. Hatta bu mevsim doğum ile özdeşleştirilir. Tıpkı yeni doğan varlığın sevinci gibi, baharın gelişi de insanlarda coşku yaratır. Bu coşku insanın beden dilini de harekete geçirir ve çeşitli oyunlara vesile olur. Bahar oyunları aynı zamanda ölümü temsil eden kışın kovulmasından duyulan mutluluğu da anlatır. İnsanlar her çağda tabiattaki bu değişimi, bir ölüm kalım meselesi gibi algılamıştır. Bu algılama biçimi insanı tavır almaya yöneltmiş; insanoğlu bir takım eylemleriyle tabiat olaylarını çabuklaştırıp geciktirebileceğine inanmıştır. Yağmur yağdırmak, güneşi çıkarmak, hayvanları çoğaltmak, toprak ürünlerini artırmak için insanlık, çeşitli ve coşkulu törenler, oyunlar düzenlemiştir. Bu oyunların uğuruyla yeni yıla bolluk ve bereket geleceğine de inanılmıştır (Töre, 1999, 105).

2. Özel bir merasim veya benzer davranış kalıbı ile açılan / başlayan bayramlar aynı şekilde kapanışı / bitişi belirleyen bir işaret işlevindeki merasim veya davranış kalıbına kadar sürer. Bitişi yahut kapanışı belirleyen işaretten sonra toplumsal yapı normal ve her zamanki düzenine kavuşur. Bu iki belirleyici ile belirlenen süre bayramdır ve bireyler ona göre davranmalıdırlar. Bu bağlamda bayramlar âdeta toplumsal düzenin gözden geçirilip kendini yenilediği toplumsal yapının aksayan yönlerinin tamir edilip yeniden düzenlendiği toplumsal yenileniş günleridir (Çobanoğlu, 2000, 56).

Türkler, Ruslar ve diğer Slavyen halkların “toplumsal yenileniş günleri”nden Maslenitsa ve Nevruz bayramları çerçevesinde yapılan faaliyetlerin (küçük ayrıntılar bir tarafa bırakılırsa) büyük bölümü ortaktır. Her iki bayramda da kutlamalar “güneş”, “ilkbahar”, “sıcak”, “toprak”, “ateş”, “su”, “ağaç”, “hava”, “ocak”, “çiçek”, “dağ”, “yağ”, “ekmek”, “yemek”, “birlik”, “bütünlük”, “bolluk”, “bereket”, “sağlık”, “mutluluk”, “huzur”, “barış”, “kardeşlik”, “büyük”, “küçük”, “ata”, “ruh”, “mezar”, “sevgi”, “saygı”, “süreklilik”... “dayanışma”, “dans”, “oyun”, “eğlence”, “şükür”, “dua”... kavram işaretlerinin kavram alanları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Anılan kavramların önemli bir kısmı (ateş, su, ağaç, dağ, ocak, ata...) Türkler tarafından kutsal sayılan kavramlarla (kültlerle) ilgilidir.

3. Maslenitsa bayramına adını veren “yağ”, tarihin her döneminde Türkler ve Türkler’le komşu olan diğer Asyalı milletler (Moğollar, Mançular, Koreliler...) tarafından insan yaşamının vazgeçilmez öğelerinden “hava”, “su”, “ateş” ve “toprak” gibi kutsal

sayılmıştır. Kutsal sayılan ve bolluğun bereketin sembolü olarak kabul edilen “yağ”ı insanlar kendi yüzlerine ve vücutlarına sürdükleri gibi, değer verdikleri, saygı duydukları objelerin (anıtlar, yazıtlar, mezar taşları, ağaçlar, ibadet yerleri, heykeller...) üzerlerine de sürmekte; “oboolar”a, ziyaretgâhlara, yanan ateşe... saç olarak saçmaktadırlar (Alyılmaz, 1999, 25-28).

Ateşe saçılan, şamanlar tarafından kullanılan objeler (tözler ve dinî içerikli törenlerde kullanılan araç gereç) üzerine sürülen “yağ” bazı araştırmacılar tarafından ‘kansız kurban’ olarak da nitelendirilmektedir (Gömeç, 1998, 39-50).

Yeni yılın (Nevruz’un) ilk elde edilen (yayıktayayılan) yağından evlerin, ahırların kapılarına sürülür; bu yağ kutsal sayıldığından evlerin, ahırların kapılarına asılan hayvanların (dağ keçisi, geyik, koç, yak...) boynuzları da aynı yağla yağlanır.

İslamiyet’ten önce Türkler, çocukları ya da torunları ilk avlarını vurdukları zaman *şeylan* ya da *çeşn* denilen ziyafetler düzenlerdi. Daha geç devirlerde bu törenlere Türkçe’de *yağlama*; Moğolca’da ise, (Türkçe’den geçme) *yağlamishi* adı verilmiştir. Reşideddin’in Camiyyü’t-tevarihi’nde de bu törenler / şölenler hakkında bilgi bulunmaktadır (Çoruhlu, 2006, 168).

Kazak Türkleri arasında bugün bile yaşayan ve üremenin, bolluğun bereketin, mutluluğun sembolü olarak kabul edilen ”Umay Apa / Umay Ene / Umay Ana” inancı vardır. Bu inancıya göre “güneş”, her şeyin kaynağıdır ve onun birçok adı vardır; “ot / ateş” ve “may / yağ” da onun en önemli özelliklerini yansıtan adlarındandır. Bu sebeple eve yeni gelen gelin içeri girmeden önce güneşe doğru dönerek “ *Ot Ene, May Ene Jarılka (Ateş Ana, Yağ Ana (sen bizleri) başışla / (bizlere) lütfet*” derler (Ömirzakov, 1991, 20; İbrayev, 1996, 189-193).

Yağ, Kırgız Türkleri arasında da bolluğun, bereketin, zenginliğin ve aydınlık geleceğin sembolü olarak görülmekte ve yeni doğan çocuğun ağzına yağ sürülmektedir. Ağzına yağ sürülen çocuğun büyüyüp delikanlılık çağına geldiğinde annesine babasına karşı saygılı ve merhametli olacağına; rızkının hiçbir zaman kesilmeyeceğine; uzun, sağlıklı ve mutlu ömür süreceğine inanılır. Bu sebeple de yeni doğan her çocuğun ağzına yağ sürülür. “Oozandırui” diye adlandırılan bu işlem sırasında gün görmüş anneler / nineler tarafından “*Ömür yolun yağlı, sütü olsun; mallı canlı ol...*” şeklinde dualar edilir (Polat, 2008, 98-99).

4. Nevruz’un Türkler’in büyük bölümünün mensup olduğu İslamiyet’le; Maslenitsa’nın da Ruslar’ın önemli bir kısmının mensubu bulunduğu Hristiyanlık’la hiçbir ilgisi yoktur. Bu sebeple de her iki dinin ileri gelenleri (rahipler, imamlar, din bilginleri) söz konusu bayramları “pagan dönemi ürünü” olarak nitelendirmekte ve kutlamaya katılanları da ciddi biçimde eleştirmektedirler. Bütün bunlara rağmen halk da gün geçtikçe bu bayramlara daha fazla önem vermekte ve dinî nitelik kazandırma gayreti içinde görülmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

1. Türk boyları arasında Yangı Kün / Yeni Gün, Ulusun Ulu Günü, Yıl Başı, Mart Dokuzu, Bozkurt, Ergenekon... kavram işaretleriyle karşılanan Nevruz, birbirleriyle komşu

olan (aralarında uzak veya yakın akrabalık ilişkisi de bulunan) Asyalı milletlerin ortak bayramıdır. Bu bayram Türkler ve Ruslar tarafından da yüzlerce yıldır kutlanmaktadır.

2. Türkler ve Ruslar tarihin her döneminde birbirleriyle sıkı ilişki içinde olmuş; yaşayış ve inanışlarıyla, gelenek ve görenekleriyle de birbirlerinin yaşamında derin izler bırakmışlardır. Nevruz ve Maslenitsa bayramları arasındaki ilişki de Türkler'le Ruslar'ın birbirleriyle olan ilişkileri kadar yakın, iç içe ve eskidir.

3. Temellerinde de kışın ve bir önceki yılın sıkıntılarından, acılarından kurtulup yeni yılda içinde yaşanılan aile, cemiyet ve milletle birlikte sağlıklı, mutlu, huzurlu yaşama arzusunun / isteğinin yattığı Nevruz ve Maslenitsa bayramları üzerinde iki ülke bilim adamları ortak araştırma ve incelemeler yapmalı; söz konusu bayramlarla ilgili CD ve kitaplar hazırlanmalıdır.

4. Ruslar ve Slavyen halklar tarafından kutlanan diğer bayramlarla (başta Paskalya Bayramı olmak üzere) Türkler tarafından kutlanan bayramlar (başta Nevruz olmak üzere Hıdırellez, Sabantoyu, Emel Bayramı, Karga Botkası Bayramı, Şagaa Bayramı ...) arasındaki benzer, aynı veya farklı yönler tespit edilip; bu konularda bilimsel araştırma ve inceleme eserleri hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abbashi, Eldeniz (2007), "Azerbaycan'da Nevruz Bayramı", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi (Aylık Eğitim Dergisi)*, S. 85, Ankara, 24-29.
- Ahundov, Ehliman (1994), *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*, Ankara, (Eklemeler Yapıp)Yayına Hazırlayan: Semih Tezcan.
- Alyılmaz, Cengiz (1998), "Nevruz Kavramı ve Edebiyatımızda Nevruz", *Kardaş Edebiyatlar Dergisi*, S. 42, İzmir, 5-11.
- Alyılmaz, Cengiz (1999), "Moğolstanda Oboo'lar / Ovoo'lar", *Orkun Dergisi*, S. 11, İstanbul, 25-28.
- Aytaç, Pakize, Kültürde Nevruz, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 49-94, Editör: Öcal Oğuz.
- Barthold, V. V. (2000), *Asyanın Keşfi Rusyada ve Avrupada Şarkiyatçılığın Tarihi*, İstanbul, Çevirenler: Kaya Bayraktar-Ayşe Meral.
- Barutçu – Özönder, F. Sema (1999), ""Türk"ler Ne Zaman Bir "Millet" İdi? I. Ortak Bir Köken Mitleri Vardı: Bir "Dişi-kurt"tan Türemişlerdi", *KÖK Araştırmalar*, C. I, S. 2, Ankara, 65- 92.
- Bozyel, İbrahim (1996), Iğdır, "Nahçıvan ve Tebriz Üçgeninde Nevruz Gelenekleri", *Nevruz ve Renkler (Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri, (Ankara, 19 - 21 Mart 1996))*, Ankara, 111-113, Yayına Hazırlayanlar: Sadık Tural - Elmas Kılıç.
- Çay, Abdulhalûk M. (1993), *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara.
- Çetin, İsmet (2004), "Edebiyatta Nevruz", *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 95- 128, Editör: Öcal Oğuz.
- Çimpoeş, Lüba, "Gagauzlarda İlk Yaz Yortularının Sembolleri", *Türk Kültüründe Nevruz V. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (15-16 Mart 2002, Diyarbakır)*, Ankara, 45-48, Yayına Hazırlayan: Azize Aktaş Yasa.
- Çobanoğlu, Özkul (2000), "Yapısal ve İşlevsel Bakımından Geleneksel Bayramlar Bağlamında Nevruz ve Hıdırellez", *Türkbilig*, Ankara, 51-59.

- Çoruhlu, Yaşar (2006), *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul.
- Demir, Necati (2002), “Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Yıl Sırtı (Nevruz)” *Türk Kültüründe Nevruz V. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (15-16 Mart 2002, Diyarbakır)*, Ankara, 49-59, Yayına Hazırlayan: Azize Aktaş Yasa.
- Devlet, Nadir (1999), *Türk Dünyasında Nevruz*, İstanbul, 1-9, Yayına Hazırlayan: Nadir Devlet.
- Ekici, Metin (2002), “Kutsanma ve Kutlama Anlayışında Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz V. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (15-16 Mart 2002, Diyarbakır)*, Ankara, 61-70, Yayına Hazırlayan: Azize Aktaş Yasa.
- Ekici, Metin (2004), “Nevruz Bibliyografyası”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 437-460.
- Ekrem, Nuraniye – Ekrem, Erkin H. (1995), “Uygurlar’da Nevruz Kutlamaları”, *Nevruz (Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (Ankara, 20 - 22 Mart 1995))*, Ankara, 155-165, Yayına Hazırlayan: Sadık Tural.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2007), “Ergenekon Destanı”, *Makaleler, Dil – Destan – Tarih – Edebiyat*, Ankara, 444-447, Yayına Hazırlayan: Ekrem Arıkoğlu.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2009), “Ergenekon Destanı”, *Yeni Çağ*, 11. 3. 2009, İstanbul.
- Ercilasun, Ahmet Bican vd. (1991, 1992), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, C. I-II, Ankara.
- Ergin, Muharrem (1981), *Azeri Türkçesi*, İstanbul.
- Gemalmaz, Efrasiyap (1996), ““Nevruz” Kavramı ve / Nevruz / Adlandırılması Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 5, Erzurum, 155 - 157.
- Gömeç, Saadettin (1998), “Şamanizm ve Eski Türk Dini”, *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 4, Denizli, 39-50.
- Gumilev, L. N. (2002), *Hazar Çevresinde Bin Yıl Etno-Tarih Açısından Türk Halklarının ve Çevre Halkların Şekillenmesi Üzerine*, İstanbul, Çeviren: D. Ahsen Batur.
- Gumilev, L. N. (2003), *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları, Kıpçak, Peçenek, Hazar, Yahudi, Guz, Burtas, Çerkes, Tatar ve Moğollar*, C. I, İstanbul, Çeviren: D. Ahsen Batur.
- Güngör, Harun (2004), “Gagauzlarda İlkyaz Bayramı”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 269- 273, Editör: Öcal Oğuz.
- Heyet, Cevat (1995), “Nevruz Bayramı İran’da”, *Nevruz (Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (Ankara, 20 - 22 Mart 1995))*, Ankara, 119-126, Yayına Hazırlayan: Sadık Tural.
- İbrayev, Şakir (1996), “Kazak Folklorunda Nevruz”, *Nevruz ve Renkler (Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri, (Ankara, 19 - 21 Mart 1996))*, Ankara, 189-198, Çeviren: Medine Ahmetova, Yayına Hazırlayanlar: Sadık Tural - Elmas Kılıç.
- İdrisi, Habib (1995), “Eski İran ve Azerbaycan Eyaletinde Nevruz”, *Nevruz (Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (Ankara, 20 - 22 Mart 1995))*, Ankara, 135-145, Yayına Hazırlayan: Sadık Tural.
- Kalafat, Yaşar (2001), *Türk Dünyası Halk İnançları Teori ve Metot*, Trabzon.
- Karabaev, Usman (1991), *Uzbekistan Bayramleri*, Taşkent.
- Karatay, Osman (2003), “Türkler ve Slavlar”, *İran İle Turan Hayali Milletler Çağında Avrasya ve Ortadoğu*, Ankara, 189-214.

- Lipinskaya, V. A. (1999), *Narodniye Traditsii v Sovremennih Kalendarnih Obryadah i Prazdnikah Russkogo Naseleniya Altayskogo Kraya*, Ruskiye: Semeyniy i Obşestvenniy Bit, Moskova.
- Makas, Zeynelabidin (1987), *Türk Millî Kültüründe Nevruz*, İstanbul.
- Nebiyev, Azad (1989), *Novruz*, Bakü.
- Nebiyev, Azad (1993), *Merasimler Adetler Algıslar*, Bakü.
- Nirun, Nihat – Özönder, Cihat (1990), “Türk Sosyo - Kültür Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler”, *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*, Ankara, 251-264.
- Oğuz, Öcal (2002), “Kültürün Küreselleştirilmesi Açısından Sevgililer Günü ve Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz/V. Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri (15-16 Mart 2002, Diyarbakır)*, Ankara.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1999), *İslâm - Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*, Ankara.
- Ölmez, Mehmet (2003), “Türkçenin ve Türk Dillerinin Yaşı Konusu”, *Toplum ve Bilim*, S. 96, İstanbul, 62-74.
- Ömirzakov, T. (1991), *Ulustun Ulu Küni - Uls Küni*, Almaata.
- Polat, Kemal (2000), *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*, Ankara.
- Propp, Vladimir (2000), *Ruskiye Agrarniye Prazdniki*, Moskova.
- Sakaoğlu – Alptekin (2004), “Türkiye’de Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 379-408, Editör: Öcal Oğuz.
- Seyidov, Mireli (1990), *Yaz Bayramı*, Bakü.
- Söylemez, Orhan (1999), “Efsanelerde Nevruz”, *Türk Dünyasında Nevruz*, 40-45, İstanbul, Yayına Hazırlayan: Nadir Devlet.
- Şahin, Erdal (1997), “Batı Sibiryaya Tatarlarının Tarımla İlgili Gelenekleri”, *Sibiryaya Araştırmaları*, İstanbul, 307-315, Yayına Hazırlayan: Emine Gürsoy-Naskali.
- Şanskiy, N. M - İvanov, V. V. - Şanskaya T. V. (1971), *Kratkiy Etimologičeskiy Slovar Russkogo Yazıka*, Moskova, 257.
- Şehriyar, Mehmed Hüseyin (2002), *Haydar Baba’ya Selâm*, Ankara, Yayına Hazırlayan: Dursun Yıldırım.
- Şimşek, Esmâ (2002), “Azerbaycan Kültüründe ‘İlahir Çerşenbeler’ ve Eski Türk Dini ile Paralellikleri”, *Türk Kültüründe Nevruz/V. Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri (15-16 Mart 2002, Diyarbakır)*, Ankara, 161-172.
- Şimşek, Esmâ (2004), “Yeniden Canlanma Bağlamında Nevruz”, *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’e Armağan*, Ankara, 587-594.
- Tekin, Talat (1993), “Türklük Kurultayı, Nevruz ve Ergenekon”, *Cumhuriyet*, 19.4.1993, İstanbul.
- Tekin, Talat (1995), “Sözcüklerin Tanıklığı”, *Milli Folklor*, S. 26, Ankara, 9-11.
- Tereşenko, A. (1999), *Bit Russkogo Naroda*, Moskova.
- Töre, Enver (1999), “Türklerde ‘Yeni Yıl’ Oyunları”, *Türk Dünyasında Nevruz*, 105-115, İstanbul, Yayına Hazırlayan: Nadir Devlet.
- Turan, Mustafa (1998), “Tarihi Kaynaklar Işığında Nevruz’un Menşei Meselesi”, *Milli Folklor*, C. V, S. 37, Ankara.

Uca, Alaattin (2007a), "Türk Toplumunda Nevruz I", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 32, Erzurum, 137-170.

Uca, Alaattin (2007b), "Türk Toplumunda Nevruz II", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 33, Erzurum, 151-182.

Yıldırım, Dursun (1998), "Türklerin Yılbaşı / Özgürlük Günü Bayramı", *Türk Bitigi*, Ankara, 145-148.

Yıldırım, Dursun (2000), "[Ergene Kon] = [Erkin Kün] mü?", *TDAY Belleten 1997*, Ankara, 61-149.

Yıldırım, Dursun (2000), "Türk Sözel Kültüründe Süreklilik <Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete>", *Türkbilig*, Ankara, 32-45.

Yıldız, Naciye (2004), "Nevruz Adlandırmaları", *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ankara, 36-39, Editör: Öcal Oğuz.

Yuğuşeva, Nadya (2000), "Altay Türklerinde Hakaslarda Cılgayak", *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 165-170.

<http://sirag7.narod.ru/NNV/lecturesNNV/K05.htm>

www.camping-car.org/images/maslenitsa_moscou.jpg

www.drakonus.ru/foto/maslenitsa_2008

www.stupeni-lyceum.ru/en/about/holidays